

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Resolutiones Pastorales De Præceptis, Vitiis Capitalibus, Et De Sacramentis

Marchantius, Jacobus

Coloniæ Agrippinæ, 1655

III. Resolutiones concernentes tertium Decalogi Præceptum

urn:nbn:de:hbz:466:1-41699

ge tenetur servare castitatem : Vnde hæc dispensatio non fuit integra , sed partialis tantum, & ad tempus. Imò conjuges post contractum matrimonium voverunt continentiam, & postea periculum utrique vel alteri eorum immineat, multi docent Episcopum posse dispensare; quia non relaxat absolute & simpliciter illud votum, sed solum secundum quid, ut eius executio ad tempus differatur mortis enim conjugis redit vis voti, & tenetur quis servare castitatem.

Denique quidam generaliter docent quodcumque est magnum periculum incontinentiæ, posse Episcopum dispensare; maxime cum non est facilis ad Summum Pontificem, aut eius Delegatum accessus.

CAPUT III.

Resolutiones concernentes tertium Decalogi Præceptum.

I. **Q**UAERO: De quibus interrogatum: *sint pœnitentes circa hoc Præceptum: R. 1. An opus aliquod servile exercuerint in die festo? 2. An Missa*

audi

audierint à principio usque ad finem,
vel an partem notabilem omiserint? 3.

An non majore parte Missæ devagati
sint mente, & quidem voluntariè? 4.

An non magnam partem fabulis im-
penderint, aut hinc inde spectantes li-
bidinosè? De quibus pauca in speciali
nobis explicanda sunt. Itaque

2. *QUAERO: Quando nam possit quis
excusari, opus servile exercens in die fe-
sto? R. excusare varias causas.*

1. Si exiguum sit opus, & leve. Sic
excusantur famuli & ancillæ opera or-
dinaria exigui temporis exercentes;
puta verrere cubiculum, purgare ve-
stes, & his similia. In his saltem non-
nisi veniale intervenit, etiam si nulla
justa adsit causa / quin ad alium diem
possint differri.

*Quares, quantū temporis requiratur,
ut quis dicatur notabili tēpore in die fe-
sto opus servile exercuisse? R. Alii dicunt
quatuor horas, alii tres alii verò duas?
ego ut minimum requirerem tres, ad
peccatum mortale; quia censerì debet
pars notabilis diei. Unde aliqui ter-*

tiam vel quartam diei partem requirunt.

2. Excusat necessitas. Sic qui ratione paupertatis non potest familiam alere, & ideo cogitur diebus festis operari, facile potest excusari; maxime fiat sine scandalo, in loco privato.

Similiter ob quandam necessitatem sive ad vitandum detrimentum excusantur qui grana colligunt vel serunt, qui uvas ex vinea, aut fructus transferunt ex pomario, tempore illo quando imbres timentur vel pluvia: sed in hoc solet saltem à loci Parochis licentia peti. Et hi ubi Episcopus non residet, vel ejus Vicarius, sive quando ad hoc non est facilis recursus, possunt eas dare, ut mox dicemus.

Sic etiam excusantur, qui diebus festis excoquunt vitrum, ollas, calcem mineralia ferri, carbones, & similia quando opus illud non possunt intermittere. Sic & laniones: quando plures occurrunt festa, nec cibus servaretur antea preparatus sine periculo corruptionis, excusari censeatur.

3. Excusat consuetudo. Sic aliquibus in locis, cōsuetudo à Prælatiſ ſcirta, nec præcepto ſpeciali abrogata, facit licitam aliquarum rerum venditionem etiam publicam in die feſto.

Tali ex conſuetudine auçtione bonorum ad Eccleſiam vel ad communiatem ſpectantium in pagis & urbiculis permittuntur, quia aliis diebus emptores non concurrerent.

Simili ex conſuetudine excuſari videntur quidam extranei mercatores, quos vulgò *Portepanniens* vocamus, aut *Sabandos*; qui ſuas merces humeris ſuis tranſvehentes, de loco in locum continuò tranſire ſolent, maximè per pagos, quia hi aliis diebus emptores non reperiunt.

Huc etiam referri poſſent molendina, ex conſuetudine à Prælatiſ tolerata, feſtis molere ſolita.

4 Excusat neceſſitas quædam ſpiritualis. Sic excuſatur è plerisque puella quæ ut vitet otium, vel aliis occaſiones vagandi & peccandi, domi acupingit, vel aliud quidpiam privatim operis peragit.

D. 4. Excu-

Excusantur etiam qui ex pietate laborant in gratiam templi, vel loci pii maximè ex consensu Parochorum.

5. Excusat obedientia. Sic excusatur famulus, aut ancilla, aut filius-familias, qui jubente heri vel patre, aliquid operis agit in die festo excusatur etiam à præcepto Missæ, si non potest detentus ab heri illam audire. Si tamen herus non habeat justam causam liberos vel famulos sic detinendi, peccat ipse. Item si in contemptum Ecclesiæ vel Festi, aut Missæ id præcipere, tunc non potest filius aut famulus obedire. Quia tunc non esset solus contra jus humanum, quo festa præcipiuntur (à quibus excusatio facile datur) sed esset contra divinum & naturale, quo Christus & Ecclesia continentur; quod ne quidem licet, etiam mortis proposito periculo.

3. QUAERO. Quodnam opus dicatur servile? R. opus servile propriè esse illud, ad cuius exercitium, servos, sive famulos servientes, habemus deputatos, & in quo artes mechanicæ versantur.

fol. c. 1.

solent. Quod autem opus sit mercenarium, siue quod fiat propter mercedē & lucrum, non facit ipsum ser vile, si ex se tale non sit. Quapropter docere, scribere, consulere, etiam ad instructionem alicuius litis propter lucrum, non censetur ser vile, nec prohibitum hoc præcepto. *Venatio* autem, *piscatio*, & *similia*, si fiant recreationis gratia, quodammodo ad liberum opus spectant: si verò ex officio, conveniunt servis & famulis, & quodammodo ser vili videntur. Hæc nihilominus licita in festo consuetudo facit, si modo *Missæ* auditionem non impediant.

Similiter cōsuetudine quadam inter rusticos inolitâ excusari possunt saltē à mortali, qui audita *Missæ* ad fructus aliquos sylvestres carpentes currunt, & magnam diei partem in hoc impendunt; puta colligendo fraga, vaccinia, nuces, licet id ob lucrum faciāt. Vidi mus hoc an. 1631. passim *Missam* Parochialem & *Vesperas* relinqui, & audita manè aliqua *Missæ* concursus ex pagis maximum, tum virorum, tum mu-

D s lierum

lierum, fieri ad colligēdas in sylvis nuce
 ces, quæ in maxima fuere copia: Et ad
 id quidam vidimus totos penè dies fe
 stos impendi, spe lucri ad vendendum
 hasce decerptas nuce. Cum autem id
 ex se non minus servile sit, nec magis
 licitum, quàm metere segetes, aut ali
 os quoscumque fructus toto festo die
 carpere: non video quomodò excu
 sentur, nisi per consuetudinem tolera
 tam. Quamvis horum etiã pars qua
 dam excusabilis sit ob paupertatem.

4. QUARO. *Quid dicendum de illis
 qui varios sub se habent operarios merce
 de conductos, & diebus festis vel Dom
 nicis eos ad computandum convocant, &
 pro merita mercedem solvunt? Sic fre
 quenter videmus praticari, per illos qui
 multos habent operarios in fodinis,
 officinis ferrariis, in lapicidinis, in sy
 vis cadendis & similibus? Resp. tales
 solent excusare, dicentes id fieri
 gratiam operariorum, qui alio die ce
 gerentur perdere diurnum labore
 ad familiam alendam necessarium
 Quod si verum est, jam id ad pie*

tem, tamquam ad causam excusantē,
referri poterit. Puto tamen magis cō-
suetudine id introductum quibusdam
locis. Nam qui magis pii & timorati
sunt, diem Sabbathi eis designant, in
quo certò mercedem post computum
recepturi compareant.

Hanc resolutionem nostram citat
ad longum Anton. Diana p. 5. tract. 13.
resol. 83. Sed addit: *Non video qua ra-
tione talis computatio servile opus possit
computari, & per consequens prohibitum
diebus festivis, nam hac actio vel efficitur
voce, vel scriptura, vel cognoscendo ea
qua rustici vocant Tagli; sed hac omnia
servilia opera non sunt. Neque tempus
numerationis pecunia qua illis pro merce-
de prabetur, dato quod esset opus servile,
attingit ut plurimum tempus necessa-
rium pro fractione precepti. Adde, quod
per consuetudinem introductam talis
actio, etiamsi opus servile esset, ex-
cusari posset. Hac ille. Tu Lector de
hac additione judica; nam scio in istis
computibus, calculis, Talliis, mul-
tum temporis ordinariè impendi,
nec*

nec facilè hæc à servilibus operibus
posse excusari; & à Festorum sancti-
ficatione esse aliena passim indicantur
nisi aliqua causa excusans interveniat.

Quibusdam etiam locis, mercato-
res oppidani non faciunt magnam
scrupulum rusticis vendere pannum
vestes, & alia necessaria ad familiaria
intra tamen parietes domesticos. Ex-
cusationemq; afferunt eandem quam
alii suprà, quod ipsi tota hebdomada
operibus suis distenti non soleant
parere nisi diebus festis. Partim ergo
pietas, partim consuetudo toleranda
poterit hos excusare, maximè quan-
tum multum temporis non impenditur
militer ob exiguitatem operis & tem-
poris excusari possunt sartores, qui
diebus istis pannum scindunt ad aptan-
dam vestem his rusticis, & mensura
corporis capiunt.

5. *QUAERO. An Parochi habeant auctoritatem dispensandi in Festis? R. h. loco ubi non resideat Episcopus & distans est. Paret ex praxi, & ex ratione; quia ad regimen animarum*

crebros & quotidianos casus hæc potestas moraliter est necessaria. Communisque sententia DD. notat illam ipsis concessam, tam in hoc præcepto Ecclesiæ, quàm in præcepto de ieiunio. Neque solum dixeris esse interpretationem; nam omnis doctus potest interpretari cessare legem quibusdam in casibus, siue quempiam eximi à lege certis de causis. Plus verò Parochis concessum est, quàm doctis quibuslibet, ergo non solum interpretatio est, sed & vera dispensatio auctoritatem requirens. Et licet requiratur causa rationabilis ut ipsi dispensent, non tamen requiritur evidenter justa: sed auctoritas eorum causæ sufficientiam aut evidentiam supplet, ideoque non interpretatio solum legis est, sed & dispensatio potestativa.

6. *QUAERO. An civis absens teneatur servare Festa propria domicilii, si sit in loco ubi non est Festum?* R. non teneri: quia cum præceptum istud de servandis quibusdam festis in suo oppido, vel pago, quæ alibi non servantur, sic

E

quo

quodammodò loco affixum, obligat Non
 solum ratione existentiae in loco; & do, je
 nõ obligat extra territorium. Sic Leo retur
 diensis in Festo *S. Lamberti, Huberti nes. E*
Dionisii, existens in Diœcesi Camer domu
 censi, non tenetur ibi audire Sacrum rever
 potestque ibidem operari, sed si

Quæres, si quis discedat manè à pro non te
 prio loco ubi est festum, tenetur-ne au Qu
 dire Sacrum, quod ibidem manè cele stum i
 bratur? *Resp.* id consulendum omnino non;
 & pietati consonum esse. In rigore est fest
 men non tenetur. Ratio est, quia cu utibil
 in loco proprio posset differre aut lum in
 tionem usque ad ultimum Sacrum xandu
 ante illud tempus inveniatur in lo cere in
 ubi non est festum, tollitur obligati propri
 Aliud est de illo qui propter impedire su
 mentum non potest audire Sacrum cum no
 tum: ille enim tenetur audire ali obligat
 si possit; quia cum toto tempore m 7. Qu
 neat obligatio, si puret impedimẽtum festum,
 superventurum pro ultimo Sacro, ubi non
 netur prævenire. quod in

Similiter dicendum de eo qui d *Resp.* so
 cedit ad locum ubi non est jejuniur sntiam

Non enim tenetur, in rigore loquen-
do, jejulare illic, licet in proprio tene-
retur: unde ibi potest comedere car-
nes. Et hoc verum est, licet eodem die
domum sit reversurus. Tunc tamen
reversus non potest vesci carnibus:
sed si semel jejunium est violatum,
non tenetur à cæna abstinere.

Quæres iterum. An quando est fe-
stum in una Parochia oppidi, in altera
non; possit subditus Parochiæ in qua
est festum, adire alteram Parochiam,
ut ibi laboret? Resp. posse. *Dices,* si so-
lum in eum locum se confert ad ope-
randum, alias non itutus, videtur fa-
cere in fraudem legis? Resp. non esse
proprie fraudem legis, sed talis utitur
jure suo, nec dicitur violator legis,
cum non faciat contra eam in loco ubi
obligat.

7. *QUAERO* An quis teneatur servare
festum, & audire sacrum existens in loco
ubi non habet domicilium si ibi sit festum
quod in loco domicilii sui non servetur?

Resp. secundum probabiliorem sen-
tentiam teneri, si ibidem aliquam diu
hæreat;

hæreat; siue si ibi moram executionis moram
 præcepti proportionatam trahat, v. localis
 si sit festum in loco ubi quis hospitatio vix
 tus est, & ipse usque ad meridiem ibi præ
 hæreat, censetur obligari ad audiendam
 Sacrum. Si autem quis tantum transeat. Imò
 festo illo die per pagum, aut civitatem
 vel parum ibidem hæreat mox transiens
 turus, non tenetur. Ratio est, quia si loci, ve
 mane usque ad meridiem, vel circiter festum
 hæreat in illo loco; statutum illud ibidem
 cale jam illum videtur obligare. Securan
 milia enim statuta localia, siue de festis, siue de
 ftis, siue de jejuniis, ad bonam gubernationem
 nationem loci conducentia, censentur obligare
 tur obligare omnes qui ibi inveniuntur, & qui
 tur, & qui moraliter præceptum in illis
 plere possunt. Imò consuetudo, extendens
 gum interpretis, ita recepta est, etiam inter
 inter doctos, ut si aliquandiu hæreat in loco
 in loco ubi festum vel jejunium observatur,
 vatur, obligari se putent, licet extra territorium
 sint. Et huc spectat versus ille:

Si fueris Roma, Romano vivito more.

Et si sis alibi, vivito sicut ibi.

Quod si quis autem transiens per locum
 moram

cutio moram trahat, non censetur statuto
at, v. locali obligari; quia moraliter loquē-
ospitudo vix in eo loco censetur esse & bre-
iem illius presentia non videtur adeò stri-
diendā obligationem inducere.

ranse. Imò *advertite*, illam quorundam sen-
vitatē sententiam: qui dicunt externum hæren-
x transem uno die festo particulari alicujus
quia illoci, vel uno die jejunii, non teneri ad
circū festum, nec ad jejunium, esse proba-
illud libilem, & judicari ab aliquibus DD,
e. securam. Ideo seposito scandalo talis
e de pōssit operari privatim in festo tali,
gubē pōssit & comedere carnes, in jejunio
cense illo particulari. Ratio horum est, quia
eniū b obligandum legibus localibus ju-
um iūsdictio requiritur, quam negant sese
udo, extendere ad externos uno vel altero
, etiā tantum ibi hærentes. Hoc dixē-
næreatum, ne Confessarius facilè condem-
n obset juxta hanc sententiam agentes. Al-
extēra tamen sententia, quam explicui-
ius pietati & consuetudini receptæ
t conformior, & ideò tenenda.

to mor
hi:
ens
moti

8. *QUAERO. Quinam excusentur à
missa audienda in die festo? Quā pars
omissa*

omissa censeatur notabilis, & inducere peccatū mortale? quanam attentio sit inquisita? Sed de his omnibus, & aliis quaestionibus ad Missam spectantibus sufficienter tractavi in *Candelabro mystico* post Tractatum de Eucharistia ideo illic Lectorem remitto.

9. **QUAERO.** *Quid dicendum de juvenibus, aut juveniculis, tempore Sacri Iudicij, hinc inde spectantibus; dū hęc quorundam ad procos, illi autem ad amasias, cor & oculos habent? Resp.* sæpe ultra quod tales Sacrum audire non censetur, nec præcepto satisfacere; non peccatum libidinis mente conceptum adjici. Sed quaeritur, an si tales, in templo existentes libidini dent cōsentientiam interiorem, sit talis circumstantia Confessione specialiter explicanda, quod scilicet in loco sacro consentiant illi aut voluntas carnalis adfuerit. Hoc nimirum ad sacrilegium spectare videtur, ideoque circumstantia præcedenti loci sacri judicari possit mutare speciem peccati. Resp. Non mutare speciem peccati, nec censeri sacrum præceptum.

gium, nisi voluntas consentientis eò
 usque feratur, ut paratus etiam esset
 complere actum carnalem in loco sa-
 cro, quantum in se est. Aliàs voluntas
 carnalis quæ concipitur ex occasione
 in loco sacro, quàm tamen nollit quis
 intra locum sacrum complere, sed ex-
 tra illum; jam non facit sacrilegium.
 Non nego tamè aggravari peccatum,
 ex eo quod quis existens in loco sacra-
 to, consensum dat interiori voluptati
 carnali? sed cum circumstantias ag-
 gravantes plerique Doctores censeant
 necessariò confitendas, dicto casu quis
 videtur obligandus.

IO. *QUAERO. An alia opera prater ser-
 vilia prohibita sint in die festo?* R. pro-
 hiberi etiam judicia sive processus,
 Unde in die festo non possunt exami-
 nari testes aut exigi ab illis juramen-
 tum juridicum. Quod autem nostri
 Notarii & alii juris Practici in die
 precedenti solent juramentum exi-
 gere, ac deinde festo sequenti testes
 examinare, etiam contra intentum
 præcepti est; quia prohibet strepi-

rum judiciale ob quietem & vacationem quæ rebus divinis debet dari interrogatio autem & responsio testium ad strepitum judiciale spectat. Immo tenet *Suarez* cum Antonio nullam esse testium examinationem in die festo licet pridie juramentum expeditum fuerit; quia debet repeti juramentum ut sit juridica examinatio: prohibetur autem est juramentum sive repetitum in festo die. Quidam tamen Canonistæ aliter sentiunt.

CAPUT IV.

Resolutiones questionum occurrentium circa IV. Decalogi Præceptum.

QUAERÔ. De quibus examinandi sint pœnitentes circa hoc Præceptum? *Resp.* filios familias hic interrogandos de obedientia, de honore, & subventione erga parentes. Item, contra parentes hic interrogandos de officio suo & cura erga proles, an destruxerint, aut neglexerint corrigere an malum exemplum dederint. Item uxor erga maritum, quomodo se gerit in subjectione debita Denique